

Małgorzata Trębicka

GLOBALNA WIOSKA W CZTERECH ASPEKTACH – ZBLIŻENIU, IZOLACJI, WSPÓLNOŚCI I OSAMOTNIENIU

Słowa kluczowe: globalna wioska, globalizacja, zbliżenie, wspólnota, osamotnienie, izolacja, aspekty globalnej wioski.

*„Mechaniczny świat sunie na szynach techniki do przodu...
A mięśnie moich warg stopniowo się rozluźniają...
Postęp nauki ściga się z techniką do doskonałości...
A moje oczy wydzielają już ciecz na którą nikt nie mówi już lzy....”¹*
Ester

Wiersz ten doskonale oddaje wygląd współczesnego świata, świata zglobalizowanego.

Nie można ukryć faktu, że dzisiejszy świat jest globalną wioską. Na wstępie jednak należy przybliżyć samo zjawisko globalnej wioski. Sformułowania tego użył po raz pierwszy Herbert Marshall McLuhan w swojej książce „The Gutenberg Galaxy” („Galaktyka Gutenberga”)². Nazywając świat globalną wioską, McLuhan porównał glob do zwykłej wioski, w której ludzie żyją blisko siebie, dzielą się swoimi problemami i nie mają żadnych tajemnic.

Można także powiedzieć innymi słowami, że globalna wioska to społeczeństwo informacyjne, które funkcjonuje za pomocą współczesnej techniki. Ziemia została niejako opleciona – jak szpulka nici – gęstą siecią kabli i przewodów, za których pośrednictwem możliwa jest łączność telefoniczna, radiowa i satelitarna. Również pokonanie bariery czasu i przestrzeni spowodowało zmniejszenie się świata pod względem dostępności do rozmiarów wioski. Po przez nowoczesne technologie głównie Internet i telefonię komórkową świat stał się wspólnotą elektroniczną, która daje możliwości natychmiastowego łączenia się i szybkiej komunikacji.

Powstanie owego zjawiska ściśle związane jest z ciągle postępującą globalizacją świata. Globalizacja to bardzo modne słowo w dzisiejszych czasach. Ogólnie mówiąc jest to proces odnoszący się do praktycznie wszystkich dziedzin naszego życia, w wyniku którego następuje ujednoczenie stylu życia, kultury, konsumpcji, tworzenie wspólnego społeczeństwa, a także swobodny i szybki przepływ ludzi, informacji, towarów i kapitałów. Można powiedzieć, że globalna wioska i globalizacja są bardzo ściśle związane ze sobą i mają wiele wspólnych cech, gdyż to właśnie proces globalizacji przyczynił się do formowania globalnej wioski, w której dziś żyjemy. „Globalizacja powoli staje się faktem. Koniec z granicami – Ziemia upodabnia się do globalnej wioski, w której wie się wszystko o sąsiadach”³. Ciągłe wymyślanie nowych technologii ciągle postępy w dziedzinie nauki pchają świat ku coraz szybszemu jednoczeniu się. Roland Robertson mówi, że globalizacja to: „zbiór procesów, które czynią świat społecznie jednym”⁴.

Mówiąc o globalizacji nie można dokładnie stwierdzić kiedy ten proces ma swoje początki. Można jednak powiedzieć, że zjawisko to towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów, gdyż właśnie od kiedy na Ziemi istnieje człowiek od tego momentu świat jest ciągle popychany ku doskonałości. Faktem jest iż globalizacja nabrała, przyspieszyła znacznie tempa w ostatnich latach, ale nie można powiedzieć, że to nowy proces. Globalizacja istniała zawsze lecz nie była tak widoczna i odczuwalna jak teraz. Proces ten, a co za tym idzie powstawanie globalnej wioski są zjawiskami nieodwracalnymi i można je porównać do rozpedzonego koła, którego nie można zatrzymać. „Globalizacja nie jest tylko procesem wywołanym przez celowe działanie człowieka, ale także pewnym faktem cywilizacyjnym, na który nie mamy większego wpływu”⁵.

¹ Ester, *Współczesność*, <http://wiersze.bej.pl>

² http://pl.wikipedia.org/wiki/Globalna_wioska

³ *Encyklopedia Wiedzy „Wiem!” Tom II*, wyd. Edipresse Polska, Warszawa, str. 97.

⁴ P. Sztompka, *Socjologia*, wyd. Znak, Kraków 2002r, str.582.

⁵ C. Banach, *Człowiek wobec wyzwań globalizacji i transformacji ustrojowej w Polsce*, [w:] *Pedagogika wobec zagrożeń, kryzysów i nadziei*, red. T. Borowskiej, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2002, str.14.

Zbliżenie jako jeden z aspektów globalnej wioski

Przeistaczanie naszego globu w globalną wioskę wiąże się ściśle z przekraczaniem, a niekiedy zanikaniem granic między państwami. Takie zjawisko prowadzi do przełamania barier przestrzennych w komunikacji. Jest to nie tylko swobodny przepływ ludzi, czy towarów przez granice, ale także wartości duchowych takich jak przekonania, wartości oraz kultura. „Oznacza to, że ludzie, społeczeństwa, kultury i cywilizacje, które poprzednio były odizolowane, teraz kontaktują się ze sobą regularnie i nieuchronnie. Wynikiem tego jest stałe formowanie nowych i nieznanych więzi kulturowych, które różnią się od dotychczasowych”⁶. Tym sposobem globalizacja zbliża pod pewnym kątem różnych od siebie ludzi i „tym samym przyczynia się w znacznym stopniu do podkreślenia znaczenia kultury jako czynnika jednoczącego”⁷. Jednym z najbardziej spektakularnych przykładów mieszania się różnych kultur jest Unia Europejska.

Można powiedzieć, że dzisiejszy świat jest podany jednostce na dłoni. Nie ważne, czy to Warszawa czy Tokio, dziś do odległych zakątków globu leci się samolotem kilka godzin, a za sprawą środków masowego przekazu dowiadujemy się o nawet mało istotnych dla nas rzeczach, które miały miejsce tysiące kilometrów od naszego domu. „Dzięki rozwojowi komunikacji telewizyjnej i internetowej odległe kultury lokalne mają możliwość zaistnienia w globalnym obiegu informacji. Technologia przyczyniła się zarówno do zwiększenia komunikacji między kulturowej, jak również do większej różnorodności”⁸.

Telefon i Internet łączą nas natychmiast z każdym odległym miejscem na Ziemi. Jeszcze kilkanaście lat temu mogliśmy pomarzyć o rozmowie z kimś z za oceanu, jednocześnie widząc naszego rozmówcę w momencie konwersacji. Dziś takie sytuacje już dziwią tylko nielicznych i przeważnie starszych ludzi. Dla młodych natomiast rozwój techniki jest chlebem powszednim.

Takie sytuacje sprawiają że ludzie „zblizają” się do siebie. Słowo to celowo zostało ujęte w cudzysłów, gdyż można powiedzieć, że jest to niejako metafora, przenośnia jeśli mowa jest o kontaktach telefonicznych i internetowych. Taka swoista komunikacja jest bardzo sztuczna i nigdy nie zastąpi prawdziwej realnej konwersacji między jednostkami.

Bardzo przykrym zjawiskiem, które może nie do końca odzwierciedla zbliżenie ludzi jest tzw. „amerykanizacja”⁹. Chcąc czy nie chcąc ulegamy jej bez wątpienia. „Amerykanizacja” to ogólnie mówiąc przenikanie kultury Ameryki (Stanów Zjednoczonych) do innych kultur. Nie jest to może trafny przykład zbliżenia i można tu raczej mówić o zbliżeniu jednostronnym, czyli że kultura amerykańska niejako wtłacza się bezlitośnie w nasze życie na-rzucając swoje przekonania, pewne kanony zachowań, trendy mody itd. „Wielu krytyków kultury współczesnej utrzymuje, że powstanie „kultury globalnej” nie wynika ze wzajemnej wymiany idei i wymiany wzorów kulturowych przez różne narody, lecz z jednostronnego przepływu wartości kulturowych Stanów Zjednoczonych do reszty świata”¹⁰. Dlatego też „amerykanizacja” bywa także często nazywana „mcdonaldyzacją”¹¹ i „coca-colizacją”¹². Pico Iyer’a trafnie stwierdza, że „świat w coraz większym stopniu wygląda jak Ameryka”¹³. Jesteśmy tak głęboko zafascynowani sposobem życia Amerykanów, że nasze działania ukierunkowują się tylko w jedną stronę – w stronę Stanów Zjednoczonych. To zjawisko jednoczy nas we wspólnym dążeniu do zamerykanizowania życia i dlatego ten wspólny cel, wspólne pragnienia zbliżają do siebie ludzi różnych ras, kultur, religii i przekonań.

⁶ A. Ziętek, *Globalizacja a kultura*, [w:] *Oblicza globalizacji*, red. M. Pietrasia, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002, str. 198.

⁷ Tamże, str. 198.

⁸ Tamże, str. 204.

⁹ *Pedagogika – podręcznik akademicki 2*, por. red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003, str. 82-84.

¹⁰ *Pedagogika – podręcznik akademicki 2*, por. red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003, str. 82.

¹¹ *Pedagogika – podręcznik akademicki 2*, por. red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003, str. 82-84.

¹² por. Tamże, str. 82 84.

¹³ Tamże, str.8.

Zjawisko izolacji w globalnej wiosce kontraspiektem zbliżenia

Problem zbliżenia w globalnej wiosce ma swoją odwrotną postać. Tą postacią jest izolacja od społeczeństwa. Wielu ludzi na wyraz strachu i ucieczki przed globalizacją izoluje się od współczesnego pędzącego do przodu świata.

Mówiąc o izolacji w aspekcie kulturowym można jednoznacznie stwierdzić, że „stykanie się różnych kultur może w efekcie prowadzić do konfliktów”¹⁴, a nie tylko do jednoczenia i zbliżania się ludzi. Skutkiem tego może być także fragmentacja kultur, czyli całkowite oddzielenie się od siebie. Bardzo ściśle związane jest z tym powstawanie regionalizmu w sferach politycznych, cywilizacyjnych i ekonomicznych. „Nawet przy tak dynamicznym przepływie informacji, wartości, wzorców zachowań nadal mamy do czynienia z wielością przestrzeni kulturowych, które wyznaczają swoją tożsamość i łączą je z określonym systemem wartości”¹⁵. Nie wszyscy ludzie chętnie ulegają globalizacji, szczególnie starsi, dla których własna kultura, czyli przekonania, religia oraz wartości są czymś świętym, czymś czego nie należy uwspólniać, zmieniać, zatracać. Tak rozumiana kultura jest tylko ich. Taką reakcją, czyli negatywne nastawienie i całkowity brak adaptacji nowych bodźców możemy nazwać odrzuceniem. Owe odrzucenie wybierają ci ludzie, którzy są głęboko przekonani o wyższości swojej kultury nad innymi i stosują oni strategię blokady, która ma za zadanie chronić ich przed obcymi wpływami.

Można zaobserwować, że „w naszych czasach ponowoczesnych czynnik lęku z pewnością wzrósł, na co wskazują coraz liczniejsze samochody wyposażone w alarm, drzwi zamykane na skomplikowane zasuwki, systemy ochrony oraz popularność, jaką wśród grup różniących się pod względem wieku i poziomu dochodów cieszą się rozmaite <<strzeżone>>, <<bezpieczne>> osiedla i rosnący nadzór służb porządkowych nad przestrzenią publiczną, nie wspominając o niekończących się doniesieniach o zagrożeniu, rozpowszechnianych przez środki masowego przekazu[...]”¹⁶. Codziennie mamy do czynienia z powstawaniem nowych strzeżonych osiedli, które niczym bunkier, chronią mieszkających tam ludzi. Izolacja staje się najważniejszym sposobem przetrwania w dzisiejszym świecie. Coraz większe lęki powodują zamykanie się w sobie, a strach o dobro swoje i swoich najbliższych paraliżuje i nie pozwala na zbliżenie się do obcej osoby, gdyż ona może być potencjalnym zagrożeniem. Taka izolacja od społeczeństwa spowodowana jest negatywnymi skutkami globalizacji m.in. terroryzmem, czy zwiększonym rozprzestrzenianiem się chorób (np. AIDS). Ale niestety przed takimi zagrożeniami człowiek nie ochroni się nawet w hermetycznie zamkniętym domu.

Zjawisko wspólnoty w zglobalizowanym świecie

Zbliżenie i izolacja prowadzą także do innych następstw. Można powiedzieć że owo zbliżenie owocuje niejako wspólnotą, natomiast izolacja powoduje osamotnienie. „Wspomnieć także wypada, że nie zależnie od postępującej globalizacji w wielu częściach świata nasilają się procesy integracji regionalnej, której najbardziej realnym i spektakularnym przykładem jest integracja europejska”¹⁷. Globalną wioską jako wspólnotą możemy zaobserwować podobnie jak zbliżenie na przykładzie Unii Europejskiej. W ogóle temat wspólnoty można znakomicie połączyć z tematem zbliżenia. Są to aspekty, które się wzajemnie uzupełniają. Jednak wracając do tematu Unii Europejskiej można powiedzieć, że niby są to oddzielne państwa posiadające, każde swoją własną kulturę, tradycje i obyczaje, a jednak bez granic połączone wspólnymi prawami, swobodnym przepływem towarów i usług. I tak samo właśnie dzieje się z całym światem. Cały czas możemy zaobserwować wspólne dążenie do tego, aby glob był zaiste rajem na Ziemi. Fakt faktem na chęci dążenia się tylko kończy, ale można jednogłośnie powiedzieć, że jest to czynnik tworzący i kształtujący wspólnotę.

Przy tym temacie nie można pominąć problemu uniformizacji języka. Skoro żyjemy w globalnej wiosce musimy umieć także porozumiewać się z innymi ludźmi. Do tego właśnie jest potrzebny wspólny język. „Język angielski staje się dziś coraz bardziej dominującym językiem w środkach masowego przekazu, magazynowaniu informacji, w transporcie, międzynarodowym biznesie, dyplomacji, nauce i kulturze. Jego dominacja ciągle rośnie[...]”¹⁸.

¹⁴ A. Ziętek, *Globalizacja a kultura*, [w:] *Oblicza globalizacji*, red. M. Pietrasia, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2002, str. 205.

¹⁵ Tamże, str. 205.

¹⁶ Z. Bauman, *Globalizacja*, Wyd. PIW Warszawa 2000, str. 58-59.

¹⁷ *Encyklopedia Pedagogiczna XXI w. Tom II*, red. T. Pilch, wyd. Akademickie Żak, Warszawa 2003, str. 55.

¹⁸ *Oblicza globalizacji*, „Charaktery”, nr 12/2001, str. 48.

Także bardzo ważnym wyznacznikiem wspólnoty w globalnej wiosce są problemy ludzkości. Coraz częściej widać, że nawet zdawałoby się błahy problem lub zdarzenie jest podnoszone do rangi problemu światowego. Codziennie podczas oglądania telewizji lub surfowania po Internecie ludzie wręcz zalewani sprawami, które nie dotyczą ich bezpośrednio, gdyż wydarzyły się tysiące kilometrów od nich. Przez odbieranie takich informacji ludzie ci są nie tylko świadkami, ale także i w pewnym sensie duchowymi uczestnikami tych zdarzeń.

Pięknym przejawem wspólnoty, które miało miejsce w 2005 r., był po-grzeb jednego z najwybitniejszych Polaków – Karola Wojtyły – Papieża Jana Pawła II. Wtedy właśnie świat pokazał jaką jest znakomicie zgraną wspólnotą. Każdy człowiek nawet w najmniejszy sposób próbował połączyć się w tym cierpieniu z innymi ludźmi, a nieliczni przyjęli to tragiczne zdarzenie z obojętnością. Można powiedzieć, że to, że usłyszeliśmy o Jego śmierci, że mogliśmy być naoczni świadkami obrzędów żałobnych możemy zawdzięczać tylko i wyłącznie dzisiejszej technice, która to umożliwiła i sprawia także w innych sytuacjach, że ludzie tworzą wspólnotę.

Wspólnota globalna to efekt kurczenia się świata. Można stwierdzić, że człowiek ciągle jest w ruchu. Nawet jeśli nie zwiedza świata z mapą i kompasem to na pewno robi to „skacząc” po programach telewizyjnych. Dlatego, ludzie stają się coraz mniej lokalni i coraz bardziej globalni czyli, że coraz bardziej są obywatelami naszej globalnej wioski.

Osamotnienie w opozycji do zjawiska wspólnoty w globalnej wiosce

Antagonistycznym aspektem wspólnoty w globalnej wiosce jest osamotnienie, które jest wynikiem izolowania się od świata zewnętrznego – o czym pisane było wcześniej. Ten problem ciągle narasta i można go zauważyć prawie wszędzie. Po przez globalizację człowiek staje się osamotniony duchowo i cieleśnie.

Wraz z postępowaniem globalizacji narodził się indywidualizm, który jest niejako wyznacznikiem być, czy nie być człowieka we współczesnym świecie. „W dzisiejszych czasach jednostki w znacznie większym stopniu niż kiedykolwiek przedtem mogą same kształtować własne życie. Kiedyś tradycja i obyczaj wywierały przemożny wpływ na przebieg życia człowieka”¹⁹. Teraz pod wpływem tzw. kultury globalnej, przyczyniającej się do powstawania zindywidualizowanego społeczeństwa postępuje desakralizacja naszej egzystencji. Ludzie zamiast na niedzielną Mszę Świętą coraz częściej wybierają robienie zakupów w kolosalnych centrach handlowych przypominających wieczne wesołe miasteczko. Do zatracania naszej potrzeby wiary przyczyniają się kolorowe reklamy i szokujące urokiem dobra materialne. Coraz częściej jednostka ma mylne przekonanie, że tzw. szczęście znajdzie podczas zaspokajania swych zachcianek i cielesnych, przyziemnych pragnień, natomiast potrzeby duchowe schodzą niejako na drugi lub dalszy plan. Liczy się tylko materialna strona człowieczego bytu. Jednak aby zaspokoić owe potrzeby trzeba mieć na to fundusze, a co zrobić jeśli ich nie ma? Następuje włączanie się do wielkiej samotnej gonitwy za pieniądzem zostawiając w tyle wszystko i wszystkich. Człowiek jest w stanie bardzo wiele poświęcić, aby zdobyć to czego pragnie. „Część współczesnej młodzieży [...] postrzega życie jak drabinę, po której szczeblach należy się wspinać, a innych ludzi jak konkurentów. Kryterium sukcesu życiowego mierzone jest przez nich stanem konta banku i marką posiadanego samochodu lub liczbą ludzi, którym zarządzają. Dążą do sukcesu bez najmniejszego wahania i gotowi są dla niego poświęcić życie osobiste”²⁰. Dominująca zawiść, gniew i zazdrość nie pozwalają na to, aby ufać bliźniemu co mimowolnie prowadzi człowieka do osamotnienia.

Podsumowanie

Podsumowując, można powiedzieć, że globalizacja ma dwa oblicza i dla-tego nie można jednoznacznie ustosunkować się do tegoż problemu. Postęp techniczny i codziennie nowe pomysły na ułatwienie życia bardzo pomagają w normalnym egzystowaniu. Dlatego między innymi jest tak wielu zwolenników globalizacji.

Natomiast z drugiej strony można stwierdzić, że proces globalizacji i powstawanie globalnej wioski nie wpływa korzystnie na życie. Owe osamotnienie i izolacja są m.in. tymi

¹⁹ A. Giddens, *Socjologia*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004r. str.84.

²⁰ *Pedagogika – podręcznik akademicki 2*, por. red. Z. Kwieciński, B. Śliwierski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003 str. 88.

skutkami, które budzą w nas niechęć w stosunku do zjawiska jakim jest globalizacja. Osamotnienie i izolacja to także przyczyny wielu złe wpływających na naszą egzystencję problemów. Przykładem tego mogą być choroby tzw. cywilizacyjne czyli nowotwory, choroby serca i różne mutacje wirusów, które coraz większym stopniu są nie do opanowania.

Także, jak pisze P. Bosmans „techniczno – naukowy postęp i duchowy rozwój człowieka rozminęły się. [...] Człowiek zajął się prawie wyłącznie swoim materialnym postępem. Teraz staje się ofiarą swojej własnej twórczości. [...] zostaje sam programowany, manipulowany i degenerowany”²¹. Jest to stwierdzenie nadwyraz prawdziwe i znakomicie oddające całą kwintesencję procesu tworzenia się globalnej wioski. Człowiek w dzisiejszym świecie jest ofiarą, która padła łupem globalizacji, ale należy pamiętać, że globalizacja nie wytworzyła się sama, stworzył ją człowiek i teraz musi sam ponosić konsekwencje swoich czynów, działań.

Na koniec rozważań nasuwają się pytania: jaka będzie przyszłość? Co się z nami stanie? Czy proces globalizacji doprowadzi do tego, że na Ziemi powstanie raj? Czy wręcz odwrotnie: szerzące się osamotnienie i izolacja doprowadzą do wymarcia naszego gatunku? Na te i inne pytania dotyczące przyszłości, skutków powstania globalnej wioski nie można odpowiedzieć jednoznacznie. Dlatego też, ową rozprawę o globalnej wiosce i jej następstwach, aspektach można zakończyć bardzo trafnym i znakomicie oddającym istotę rzeczy zdaniem wypowiedzianym przez Papieża Jana Pawła II: „Globalizacja będzie tym co uczynią z niej ludzie”²².

Streszczenie

Publikacja ma na celu przybliżenie obecnie istniejącego i nabierającego tempa w swym rozwoju zjawiska globalnej wioski. Owo zjawisko przedstawione jest w czterech aspektach: zbliżeniu, izolacji, wspólnoty i osamotnieniu. Pojęcie globalna wioska ściśle wiąże się z globalizacją, której wyznacznikiem jest ciągły postęp technologii zarówno komunikacyjnych jak i informacyjnych. Bezkresne nowinki techniczne przyczyniają się do niezmiernej migracji ludzi (zarówno tej wirtualnej jak i fizycznej) w odległe zakątki świata, nie stawiając przy tym ograniczeń. Związane jest to bezpośrednio z zanikaniem granic zarówno tych geograficznych jak i narodowych między państwami, co zbliża niejako odrębne kultury, pozwalając na mieszanie się ich obyczajów i wartości. Zjawisko globalnej wioski powoduje w ludziach dwa antagonistyczne odczucia: z jednej strony jest to zadowolenie, poczucie wspólnoty i zbliżenia, natomiast z drugiej – strach, chęć izolacji oraz osamotnienie.

THE GLOBAL VILLAGE FROM FOUR POINTS OF VIEW – IN CLOSE-UP, ISOLATION, COMMUNITY AND SOLITUDE

Key words: the global village, globalization, close-up, community, solitude, isolation, aspects of the global village

Summary

This publishing aims to bring near a presently existing and accelerating development of a global village phenomenon. The phenomenon is presented in its four aspects: close-up, isolation, community and loneliness. The phrase – global village is closely related to globalization whose determinant is a continuous development of technologies, both, communication and information ones. Wide technological novelties result in migration of people (virtual and real) into distant localizations of the world, without any restrictions. It is directly connected with borders' disappearing. Geographical borders and national borders – between states what results in bringing separate cultures together and mixing their habits and values. Phenomenon of global village results in antagonistic feelings among people: from one side it is a pleasure, feeling of community and close relations and, on the other hand, a fear, will of isolation and loneliness.

²¹ C. Banach, *Człowiek wobec wyzwań globalizacji i transformacji ustrojowej w Polsce*, [w:] *Pedagogika wobec zagrożeń, kryzysów i nadziei*, red. T. Borowska, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2002, str. 16-17.

²² Jan Paweł II, *Globalizacja będzie tym co uczynią z niej ludzie*, „Więź” nr 11/2001r. str. 48.

Literatura

1. Bauman Z., *Globalizacja*, Wyd. PIW, Warszawa 2000.
2. Borowska T. (red.), *Pedagogika wobec zagrożeń, kryzysów i nadziei*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2002.
3. Giddens A., *Socjologia*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2004.
4. Jaworska T., Lepperta R. (red.), *Wprowadzenie do pedagogiki – wybór tekstów*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001.
5. Pietraś M. (red.), *Oblicza globalizacji*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej Lublin 2002.
6. Pilch T. (red.), *Encyklopedia Pedagogiczna XXI w. Tom II*, Wyd. Akademickie ŻAK Warszawa 2003.
7. Sztompka P., *Socjologia*, Wyd. ZNAK, Kraków 2002.
8. Śliwierski B., Kwieciński Z. (red.), *Pedagogika – podręcznik akademicki 2*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2003.

Czasopisma:

1. *Oblicza globalizacji*, „Charaktery”, nr 12/2001.
2. *Encyklopedia Wiedzy „Wiem!” Tom II*, Wyd. Edipresse Polska, Warszawa
3. Jan Paweł II, *Globalizacja będzie tym co uczynią z niej ludzie*, „Więź”, nr 11/2001.

Netografia:

1. <http://wiersze.bej.pl>
2. http://pl.wikipedia.org/wiki/Globalna_wioska
3. http://www.opoka.org.pl/biblioteka/I/IK/globalizacja_blog.html